

Giáo dục ý thức bảo vệ chủ quyền biên giới quốc gia cho học sinh trong dạy học lịch sử dân tộc ở lớp 12, Trường trung học phổ thông Số 1 (Thành phố Lào Cai)

Nguyễn Mạnh Hưởng*, Trần Thị Bình**

*PGS.TS, Khoa Lịch sử, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội

**NCS Khoa Lịch sử, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội

Received: 30/5/2023; Accepted: 7/6/2023; Published: 14/6/2023

Abstract: The issue of protecting the integrity of the country's sovereignty and territory, including the protection of national border sovereignty, is a sacred task of each individual and the community of Vietnamese ethnic groups. In the History curriculum at the high school level (including the 2006 Program and the 2022 Program), the content of educating students on the sense of protecting national border sovereignty is not only integrated in chapters, or topics, but also have specific lessons. However, due to the different geographical characteristics, conditions and learning environment, many teachers in high schools are still confused in determining the content, form and method of educating the sense of protecting sovereignty. national borders for students in the teaching process. Therefore, the correct awareness of the issue of educating students to protect the sovereignty of the national border, thereby applying it into practice according to the orientation of the Party and the State will make an important contribution to the construction and protect the country.

Keywords: National sovereignty, national border, educating the sense of protecting national border sovereignty, teaching history

1. Đặt vấn đề

Trong nhiều năm qua, việc nghiên cứu về chủ quyền quốc gia và giáo dục ý thức HS bảo vệ chủ quyền biên giới quốc gia (CQBGQG) luôn là một vấn đề lớn, được nhiều người nghiên cứu, trình bày ở những tài liệu khác nhau [1], [2], [3], [4] [5],... Tuy nhiên, vẫn chưa có tài liệu nào trình bày xác định cụ thể những nội dung kiến thức, đề xuất các hình thức, biện pháp giáo dục ý thức bảo vệ chủ quyền biên giới quốc gia cho HS trong dạy học lịch sử ở các trường THPT gần khu vực biên giới. Vì vậy, trên cơ sở tìm hiểu các nguồn tài liệu đã công bố, trong bài viết này chúng tôi sẽ làm rõ một số vấn đề về quan niệm, nội dung giáo dục, vai trò, ý nghĩa và các hình thức, biện pháp giáo dục ý thức bảo vệ CQBGQG cho HS trong dạy học lịch sử Việt Nam (vận dụng qua dạy học bài 25 “Việt Nam xây dựng chủ nghĩa xã hội và bảo vệ Tổ quốc (1976 – 1986) ở lớp 12, trường THPT số 1, thành phố Lào Cai (tỉnh Lào Cai).

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Những nội dung cần giáo dục ý thức bảo vệ CQBGQG cho HS trong dạy học lịch sử ở trường phổ thông

Giáo dục ý thức HS bảo vệ CQBGQG nhằm trang

bị những hiểu biết cơ bản về chủ quyền biên giới, tầm quan trọng của chủ quyền biên giới quốc gia, về những chủ trương của Đảng, Nhà nước cùng các biện pháp để bảo vệ chủ quyền quốc gia.

Nội dung giáo dục ý thức bảo vệ CQBGQG cho HS hiện nay phải bao gồm: giáo dục để HS có kiến thức, hiểu biết về biên giới, chủ quyền biên giới; giáo dục để hình thành thái độ và hành vi bảo vệ chủ quyền biên giới; bồi dưỡng và phát triển nhân cách, tình cảm trong sáng, niềm tin, ... Từ đó HS hiểu rõ được nghĩa vụ, trách nhiệm của bản thân trong việc đấu tranh bảo vệ chủ quyền quốc gia. Trong khuôn khổ nghiên cứu, tác giả luận án đề cập tới nội dung giáo dục ý thức bảo vệ CQBGQG chủ yếu sau:

Một là, nhận thức đúng đắn về vai trò, vị trí của chủ quyền biên giới quốc gia trong lịch sử dân tộc, cũng như trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ tổ quốc hiện nay. Bảo vệ BGQG gắn liền với bảo vệ lãnh thổ, bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa.

Hai là, tự hào về truyền thống đấu tranh bất khuất của dân tộc ta trong bảo vệ chủ quyền biên giới quốc gia

Ba là, hình thành tình cảm gắn bó với biên giới quê hương và Tổ quốc.

Bốn là, biết ơn đối với những anh hùng, những người có công trong chiến đấu bảo vệ chủ quyền biên giới.

Năm là, giáo dục HS có nghĩa vụ, trách nhiệm trong việc bảo vệ chủ quyền biên giới quốc gia, bao gồm: i- Luôn nêu cao cảnh giác, phòng ngừa, đấu tranh làm thất bại mọi âm mưu xâm phạm và phá hoại chủ quyền biên giới quốc gia; ii- Gắn liền với việc củng cố tình đoàn kết, giao lưu, hợp tác giữa nhân dân các nước vùng biên giới; iii- Tích cực giúp đỡ các lực lượng chức năng bảo vệ biên giới quê hương; iv- Sẵn sàng chiến đấu bảo vệ biên giới thiêng liêng của Tổ quốc; v- Luôn có ý thức phấn đấu học tập nâng cao trình độ, góp phần xây dựng quê hương, xây dựng đất nước vững mạnh, góp phần tích cực vào việc đảm bảo an ninh và trật tự xã hội, đặc biệt là khu vực biên giới.

2.2. Biện pháp giáo dục ý thức bảo vệ CQBGQG cho HS lớp 12 trong dạy học bài 25 “Việt Nam xây dựng chủ nghĩa xã hội và đấu tranh bảo vệ tổ quốc (1976-1986)”

Trong chương trình môn Lịch sử lớp 12 ở trường THPT (chương trình 2006), nội dung bài 25 (ban cơ bản) trình bày về hai cuộc chiến tranh bảo vệ biên giới: Chiến tranh bảo vệ biên giới phía Tây Nam và chiến tranh bảo vệ biên giới phía Bắc [6]. Trên cơ sở nghiên cứu chương trình, tác giả xây dựng kế hoạch tổ chức dạy học như sau:

* Mục tiêu, yêu cầu cần đạt

- Về năng lực: HS đạt được các thành phần năng lực đặc thù, bao gồm năng lực tìm hiểu lịch sử (nhận diện thông tin về chiến tranh biên giới phía Bắc và chiến tranh biên giới Tây Nam); năng lực nhận thức và tư duy lịch sử (nhận xét, đánh giá được về cuộc chiến tranh biên giới phía Bắc và Tây Nam); năng lực vận dụng kiến thức, kỹ năng đã học (vận dụng được kiến thức rút ra bài học về đấu tranh bảo vệ CQBGQG, liên hệ trách nhiệm bản thân). Bên cạnh đó, HS cũng sẽ được hình thành những năng lực chung như giao tiếp và hợp tác (lựa chọn hình thức làm việc hợp tác để hoàn thành nhiệm vụ học tập); tự chủ và tự học (biết cách sưu tầm và sử dụng tư liệu lịch sử để tìm hiểu về cuộc chiến tranh năm 1979); giải quyết vấn đề và sáng tạo (tìm hiểu liên quan thông tin để liên hệ, đánh giá các vấn đề liên quan đến CQBGQG).

- Về phẩm chất: Hình thành cho HS các phẩm chất công dân, bao gồm: yêu nước (giáo dục cho HS lòng yêu nước, niềm tự hào dân tộc, niềm tin về đấu tranh bảo vệ chủ quyền quốc gia); nhân ái (lên án tội ác gây ra chiến tranh của đôi phương); trách nhiệm (ý thức đấu tranh, bảo vệ chủ quyền BGQG).

Từ những phẩm chất trên, HS (đặc biệt là vùng biên giới) sẽ sống có trách nhiệm trong xây dựng, bảo vệ biên cương của Tổ quốc.

* Chuẩn bị của GV và HS:

- Về phía GV: Xây dựng kế hoạch bài dạy với hình thức và phương pháp phù hợp với đối tượng HS; nêu rõ mục đích yêu cầu bài học, yêu cầu HS về nhà tìm hiểu trước những nội dung liên quan đến bài học, chuẩn bị giáo án cụ thể, chi tiết cho tiến trình bày dạy;

- Về phía HS: Chuẩn bị bài học, nhiệm vụ học tập theo yêu cầu của GV.

* Tổ chức các hoạt động dạy - học: GV có thể kết hợp nhiều phương pháp dạy học [7] để tổ chức bài học theo các chuỗi hoạt động học tập như sau:

- Hoạt động khởi động: Nhằm tạo động cơ học tập, hứng thú, kích thích nhu cầu tìm hiểu kiến thức, kết nối với bài mới. HS sẽ xem một đoạn video về bài hát “Chiến đấu vì độc lập tự do” của nhạc sĩ Phạm Tuyên (sáng tác ngay đêm 17/2/1979 khi cuộc chiến đấu bùng nổ) và trả lời câu hỏi: Em biết gì về bài hát này? Bài hát nhắc đến sự kiện lịch sử nào của dân tộc? Nêu cảm nhận của em khi nghe bài hát này.

Hoạt động khởi động cho HS nghe bài hát ra đời vào đúng thời điểm lịch sử sẽ kích thích tư duy HS, vận dụng những kiến thức thực tế để tìm tòi khám phá.

- Hoạt động hình thành kiến thức mới: Trên cơ sở đã tìm hiểu trước các tư liệu, HS sẽ thảo luận theo nhóm để giải quyết các vấn đề học tập. GV tiến hành những hoạt động cụ thể như sau:

Hoạt động 1: Tìm hiểu về cuộc chiến tranh biên giới Tây Nam. GV tổ chức tìm hiểu thông tin, tư liệu trong sách giáo khoa, kết hợp với tài liệu bổ sung (do GV chuẩn bị), hướng dẫn cho HS thảo luận để hoàn thành phiếu học tập số 1 về cuộc chiến tranh bảo vệ biên giới phía Tây Nam (1978).

PHIẾU HỌC TẬP SỐ 1

Nhiệm vụ 1: Tìm hiểu về nguyên nhân, diễn biến cuộc chiến tranh biên giới phía Tây Nam.

a) Xác định biên giới phía Tây Nam trên bản đồ.

b) Cho biết lý do nhân dân Việt Nam phải chiến đấu bảo vệ biên giới Tây Nam.

c) Dựa vào lược đồ và Sách giáo khoa, em hãy trình bày suy nghĩ về:

- Hành động tấn công của Pôn pốt.

- Cuộc chiến đấu của quân dân Việt Nam:

Nhiệm vụ 2: Quan sát 1 số hình ảnh và nhận xét về cuộc chiến tranh biên giới Tây Nam. Cho biết kết quả và ý nghĩa của cuộc chiến đấu của quân dân Việt Nam trong việc bảo vệ biên giới phía Tây Nam.

GV cung cấp tài liệu trước để nghiên cứu nên HS dễ dàng sử dụng lược đồ, tranh ảnh trình bày diễn biến cuộc chiến tranh. Khi trình bày, các em đã biết cách sử dụng bản đồ kết hợp với ngôn ngữ giàu hình ảnh, biết nhấn mạnh thủ đoạn xâm lược của địch và tinh thần chiến đấu anh dũng của quân dân Việt Nam; lên án những hành động xâm lược và thể hiện niềm tự hào về tinh thần đấu tranh bảo vệ biên giới đất nước. Qua đó hình thành phẩm chất yêu nước, nhân ái, năng lực ngôn ngữ, năng lực giải quyết vấn đề, năng lực lịch sử được rèn luyện và phát triển.

Hoạt động 2: Tìm hiểu về cuộc chiến tranh biên giới phía Bắc, GV tổ chức cho HS làm việc với SGK, tài liệu học tập và thảo luận theo hình thức cặp đôi hoàn thành phiếu học tập số 2. Các nhóm HS trình quan điểm, thảo luận, thống nhất nội dung.

PHIẾU HỌC TẬP SỐ 2

Nhiệm vụ 1: Xác định các tỉnh biên giới phía Bắc trên bản đồ và cho biết vị trí, tầm quan trọng của khu vực biên giới phía Bắc.

Nhiệm vụ 2: Đọc thông tin SGK, tài liệu và lược đồ, em hãy:
• Nêu những sự kiện chính của cuộc đấu tranh bảo vệ biên giới phía Bắc:

• Trình bày suy nghĩ của em về hành động của quân Trung Quốc:

• Cho biết kết quả, ý nghĩa của cuộc đấu tranh bảo vệ biên giới phía Bắc năm 1979 và liên hệ đến việc bảo vệ hoà bình biên giới hiện nay.

"Đi đến đầu quân Trung Quốc cũng bắn bừa bãi, đốt phá, cướp của, hãm hiếp phụ nữ, giết người không ghê tay bằng những cách cực kỳ dã man. Chúng dùng súng ống đập vỡ sọ, đâm người bằng lưỡi lê, chém đầu chết người ra từng khúc, ném lựu đạn vào hầm trú ẩn, tập trung người rồi xả súng bắn. Số đông người bị giết hại là người già, phụ nữ và trẻ em.... Ở xã nghiệp gạch ngói xã Quang Kim huyện Bát Xát (Hoàng Liên Sơn), chúng xả súng B40 giết hết nam công nhân, hãm hiếp phụ nữ, bắt đưa về Trung Quốc. Ở chợ huyện Bát Xát, chúng chặt đầu, mổ bụng gần 100 em nhỏ, vứt xác nằm ngang ngang..."

- **Hoạt động luyện tập:** HS sẽ quan sát một số hình ảnh về cuộc đấu tranh bảo vệ biên giới phía Bắc và trả lời câu hỏi: *"Chiến tranh biên giới phía Bắc: Sòng phẳng với lịch sử không phải kích động hận thù"*. HS vận dụng kiến thức đã học để đánh giá sâu sắc, toàn diện hơn về cuộc chiến tranh biên giới năm 1979. HS sẽ rất hứng thú với hoạt động, tích cực thảo luận và trình bày quan điểm về vấn đề được đưa ra. Hoạt động này giúp các em có cái nhìn toàn diện sâu sắc hơn về cuộc chiến đấu này, củng cố cho các em niềm tin trong công cuộc đấu tranh bảo vệ biên giới tổ quốc. Từ đó giáo dục cho các em trách nhiệm trong việc đấu tranh bảo vệ chủ quyền BGQG.

- **Hoạt động vận dụng:** Mục tiêu giúp HS vận dụng, mở rộng kiến thức **đã học**, GV đã giao nhiệm vụ cho các nhóm HS hoàn thành sản phẩm học tập với chủ đề: *"Tìm hiểu các con đường trong thành phố Lào Cai mang tên những anh hùng liệt sỹ trong cuộc chiến tranh biên giới phía Bắc 1979"*. Sản phẩm học tập sẽ được nộp trên padlet. GV sẽ lựa chọn những sản phẩm tốt nhất để HS trình bày trước

lớp. GV tổ chức cho HS đánh giá kết quả làm việc của các nhóm. Trên cơ sở đó GV tổng kết đánh giá về phương pháp, nội dung, kết quả làm việc của các nhóm HS.

Với cách thức tổ chức giờ học với những hoạt động học tập như trên đã giúp HS hiểu sâu sắc hơn về nội dung bài học, gắn những kiến thức trong sách giáo khoa với những vấn đề thực tiễn của địa phương. Từ đó hình thành cho HS lòng yêu nước, ý thức bảo vệ tổ quốc, bảo vệ chủ quyền quốc gia và độc lập dân tộc, lòng biết ơn đối với các thế hệ, các anh hùng dân tộc đã chiến đấu, hi sinh vì độc lập dân tộc, hình thành cho HS ý thức biết yêu quý, trân trọng từng tấc đất mà ông cha đã để lại.

3. Kết luận

Giáo dục ý thức bảo vệ chủ quyền biên giới quốc gia là nhiệm vụ quan trọng và trách nhiệm chung của cả hệ thống chính trị, trong đó hoạt động dạy học nói chung và dạy học lịch sử nói riêng có vị trí và ưu thế đặc biệt quan trọng. Người GV lịch sử và Bộ môn lịch sử vừa là người trực tiếp thực hiện, vừa là người tham mưu đề xuất với các cấp, các cơ quan đoàn thể trong việc ủng hộ về tinh thần và vật chất, về cơ chế chính sách, nhằm tổ chức tốt nhất hoạt động giáo dục ý thức bảo vệ CQBQG cho HS Lào Cai, mảnh đất biên giới địa đầu thiêng liêng của tổ quốc./

Tài liệu tham khảo

- [1] - Phan Văn Rân, Nguyễn Hoàng Giáp (2010), "Chủ quyền quốc gia dân tộc trong xu thế toàn cầu hóa và vấn đề đặt ra với Việt Nam", Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [2] - Luật biên giới quốc gia (2003), Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [3] - Nguyễn Viết Thảo (2014) "Bảo vệ chủ quyền quốc gia và độc lập dân tộc trong thế giới toàn cầu hóa", Tạp chí Lý luận chính trị, 1, tr 89- 94.
- [4] - Viện 70- Tổng cục II- Bộ Quốc phòng (2014), "Nghiên cứu cơ bản về chủ quyền an ninh biên giới trên đất liền, biển, đảo và vùng trời Việt Nam", Hà Nội.
- [5] - Vũ Dương Ninh (2011), *Biên giới đất liền Việt Nam - Trung Quốc*, Nxb Công an nhân dân, Hà Nội.
- [6] - Bộ Giáo dục và Đào tạo (2022), Sách giáo khoa Lịch sử 12 (ban cơ bản và nâng cao), NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
- [7] - Nguyễn Mạnh Hường (2023), *Hướng dẫn HS xây dựng ấn phẩm học tập trong DHLS ở trường phổ thông*, Tạp chí Thiết bị Giáo dục, số đặc biệt 2, tháng 6, tr.95 – tr.98.